

GESUALDO

Gesualdo

passionsdrama i fem akter

av Christian Lanciai (1999)

Personerna:

Fabrizio Gesualdo, furste av Venosa

Girolama, hans hustru

Carlo Gesualdo, deras son

Isabella och Eleonora, hans systrar

Giulio, deras farbror

Emmanuele Gesualdo, Carlos son

Torquato Tasso

Prinsessan Maria d'Avalos

Hertig Fabrizio Carafa av Andria

Giuseppe, en gammal tjänare

Laura, en kammarpiga

Silvana, en barnjungfru

en betjänt

en tärna

en notarie

två rättstjänare

en dominikanermunk

en kapucinermunk

Hertig Alfonso d'Este av Ferrara

Leonora d'Este, hans dotter

två pigor

Bartolomeo, en tjänare

Kardinal Alessandro, Leonoras halvbror

två tjänare

Claudio Monteverdi

andra tjänare och uppvaktning,
samt ett beväpnat anhang av släktingar och väpnare

Handlingen äger rum i Neapel, Gesualdo och Ferrara, 1586-1613.

Copyright © Christian Lanciai 1999

Gesualdo

Akt I scen 1.

Carlo Jag är tacksam för att du kom, Torquato. Du vet, att ingenting värdesätter jag högre i livet än vår vänskap.

Tasso Det är konsten och musiken som binder oss samman. Vi skapande andar slipper aldrig musernas slaveri.

Carlo Dock måste jag nu ingå i ett annat, och det är det som bekymrar mig. Jag vet ingenting om kvinnor, Torquato.

Tasso Inte jag heller.

Carlo Jag hade hoppats på din rådgivning.

Tasso Min vän, ingen man vet någonting om kvinnor. Ingen man kan veta någonting om kvinnor. Ej ens kvinnorna vet någonting om sitt eget väsen. De vandrar alla som i dimma, styrda av ödets dunklaste krafter, som ingen kan uttrännsaka. Det är som om alla kvinnor vore fjärrstyrda av en eterisk naturkraft som ingen någonsin kan gå till rätta med.

Carlo Just det. Och därför är de så farliga. Man vet aldrig vad de tänker.

Tasso Och allra minst de själva. De tänker nämligen inte. De bara handlar. Och om de tänker är de inte kvinnliga.

Carlo Och en sådan skall jag gifta mig med!

Tasso Min vän, du kan inte gärna gifta dig med något annat.

Carlo Helst gifte jag mig med musiken.

Tasso Hon är strängare och farligare än någon kvinna.

Carlo Tror du det?

Tasso Jag vet det. Jag känner mina muser. Därför är jag som jag är.

Carlo Och vad är du annat än Italiens lyckligaste och mest lysande skald?

Tasso Alltför mycket annat, som du lyckligtvis inte har en aning om.

Carlo Svik mig inte, Torquato, vad som än händer mig.

Tasso Du kan alltid lita på en broder i ödet mer än på någon kvinna.

Carlo Tack!

Fabrizio Gesualdo (öppnar en stor dubbeldörr inifrån) Nå, min son, är du redo?

Tasso (för sig) Han låter som en bödel med domedagen i beredskap.

Carlo Din liknelse är dess värre själva verkligheten. – Ja, far, jag är redo.

Gesualdo Skiljs då från din vän Torquato Tasso, så att vi får tala i enrum.

Carlo För mig får han gärna vara med. Han är ju gammal god vän i familjen.

Gesualdo Nåväl, inte mig emot. Kom in, båda två.

(Väggarna skjuts åt sidan och öppnar ett praktfullt salongsbibliotek och arbetsrum. Där inne väntar även Carlos moder och båda yngre systrar.)

Carlo Min moder. (går fram och kysser hennes hand.)

Girolama (befogat) Det är inte så farligt som du tror, min son.

Carlo Isabella. (hälsar på sin syster på samma sätt.)

Isabella Vi skall göra det till världens vackraste bröllop, Carlo.

Carlo Eleonora. (upprepar proceduren.)

Eleonora Ingen blir så lyckligt gift som du. (Även Torquato hälsar artigt på dem alla.)

Carlo (hämtar andan) Nå, far, vem har du utvalt åt mig? Vem blir mitt öde?

Gesualdo Den vackraste änkan i Italien, din kusin Donna Maria d'Avalos.

Carlo Ursäkta mig, far, men hon är redan änka två gånger.

Gesualdo Tror du inte vi vet det? Men det viktigaste är, att hon redan har fött friska barn.

Girolama Och hon är vacker, min son, den vackraste hustru du kan finna.

Carlo Ursäkta mina betänkligheter, jag tror säkert ni har gjort ert bästa för att finna den rätta åt mig, men bär hon inte fortfarande sorg?

Girolama Min son, du glömmer att vi haft en påve i familjen. Min broder kardinalen kan lätt utverka dispens från den heliga stolen.

Isabella Hon är inte så farlig som du tror, broder. Det var inte hon som dödade sina båda män.

Carlo Dock sägs det, att den första dog genom hennes försorg.

Gesualdo Han var för lycklig. Han älskade henne för mycket.

Carlo Och det känns oanständigt att röra henne i hennes sorg.

Gesualdo Inte för henne.

Carlo Har ni talat med henne?

Gesualdo Om! Alla i familjen är med på det. Ingenting kan bättre garantera vårt furstehus eviga kontinuitet.

Carlo Är det allt du tänker på, far? Titelns beständighet genom fortplantning?

Gesualdo (lägger handen på hans skuldra) Det är ett ansvar, min son. Vår familj har härskat över Gesualdo i mer än fem hundra år. En sådan utomordentlig kontinuitet får inte störas. Det är inte mer än vår mänskliga plikt att vi uppfyller vår naturliga plikt och bidrar till kontinuiteten.

Torquato Det är ett tungt ansvar för ende sonen att bära en sådan börda.

Gesualdo Att din äldre bror dog, Carlo, och så ung, var en otröstlig katastrof för oss alla. Men vi kan överleva den, och vi skall överleva den.

Carlo Två män har inte överlevt Maria d'Avalos.

Girolama Min son, det var bara otur. Upprepa inte deras misstag. Den förste älskade ihjäl sig för henne, och markisen av Gioieni var sicilianare. Du är inte sicilianare och inte dum nog att gå till överdrifter. Se det som så, att det var din lycka att de två förra dog.

Carlo Det är cyniskt och omänskligt tänkt, mamma.

Girolama Nej, bara realistiskt.

Carlo Likväl har jag mina tvivel.

Eleonora Vänta tills du får träffa henne, Carlo. Ingen kan motstå henne och inte ens du.

Carlo Får jag inte själv ha någon talan i min egen sak?

Gesualdo Man gör som familjen bestämmer, Carlo. Man har icke något val.

Carlo Ändå måste jag få säga det, att visst skall jag äkta henne, och visst skall jag älska henne, men jag vill informera mig om farorna. Jag har aldrig varit gift och har knappt någon erfarenhet av kvinnor. Denna Maria har redan avverkat två äkta män, av vilka ingen var sämre än jag. Jag ser i detta en obalans, som jag ber er alla om hjälp till att överskugga, om det går.

Gesualdo Så skall det låta, min son! (omfamnar honom och kysser honom) Ni gifter er inom ett år, och vi skall ordna den skönaste kyrkan i Neapel åt er.

Girolama Det skall bli ett långt och lyckligt äktenskap för alla tider att tala om.

Isabella Grattis, broder! (omfamnar och kysser honom)

Eleonora Vi kan inte få en vackrare fränka. (gör samma)

Carlo Tack, mina systrar. Jag hoppas ni har rätt. Jag ska minsann göra allt vad jag kan för att infria era förhoppningar.

Gesualdo Det är det enda vi begär.

Girolama Nu stundar en lång trolovning, under vilken du ingående får lära känna din blivande hustru, så att alla dina tvivel inför äktenskapets lycka skall skingras totalt.

Carlo Jag hoppas du har rätt, mamma.
 Torquato Det hoppas jag också.
 Carlo Får jag tala nu ensam med min vän Torquato Tasso?
 Gesualdo Som du vill, min son. Vi är nöjda och kan gå. Kom, Girolama. (*går ut med hustrun och döttrarna i öm förtrolighet*)
 Carlo Vad tycker du om det, Torquato?
 Tasso Du är medveten om farorna. Det är det enda positiva jag kan se i det.
 Carlo Du är inte imponerad av hennes skönhet?
 Tasso Ju vackrare, desto farligare.
 Carlo Tror du hennes båda mäns fel var deras eget fel?
 Tasso Även om hon själv må vara ofarlig för andra kan hennes skönhet vara desto farligare för andra.
 Carlo Vad menar du?
 Tasso Ingenting särskilt. Bara en lös tanke.
 Carlo Bra, Torquato! Jag ska respektera henne som en oskuld och vara en god man åt henne så länge det går. Nu rider vi ut och jagar! (*tar honom om nacken, och de går hjärtligt ut tillsammans som bröder.*)

Scen 2. En vacker trädgård.

Donna Maria (helt klädd i svart, fruktansvärt vacker) Jag trodde jag hade sorg. Vart tar sorgerna vägen? De bara flyktar, som de vackraste fåglarna mot Arabien. Vad betyder två äkta män i likkistor? De bara försvinner och ersätts med andra. Ännu är jag vacker och ung, och de verkligt kunniga säger att ung änkesorg endast förhöjer skönheten. Må männen komma. Jag har ingenting emot dem. (*broderar*)
Gesualdo (kommer in med Carlo) Där sitter hon i trädgården. Vilken skönhet! Ack, om jag vore 40 år yngre och ogift! Sådan skönhet är endast skapad för den ljuvaste ungdom och kan få vilken silverhårig drömmare som helst på knä på nytt i sanslös dyrkan blott av skönhet, ungdom och förödande hängivelse! Min son, det är nu dags för din presentation.
 Carlo Det känns som vägen till schavotten.
 Gesualdo Det är bara början. Sedan väntar himmelriket. (*går fram*) Donna Maria d'Avalos, vi är här med min son.
Maria (reser sig spontant) Så roligt! Äntligen får jag se honom!
 Gesualdo (*presenterar*) Min son Don Carlo Gesualdo, arvprins till Venosa. Markisinnan Donna Maria d'Avalos.
 Carlo (*kysser henne ödmjukt på handen*) Jag beklagar djupt er änkesorg.
 Maria Det gör ingen annan i familjen. Nu får jag gifta om mig.
 Gesualdo Allt ordnar sig till det bästa, Donna Maria. Vi är tacksamma för den heliga påvestolens nåd i ert fall.
 Maria Vad har man annars påvar i familjen till för? Men det var väl främst er svåger Don Carlo Borromeos förtjänst. Han slutar väl som helgon.
 Gesualdo Han är ett helgon redan.
 Maria Jag vet. Det är mycket nyttigt att ha helgon i familjen. Då kan ingenting ont drabba den. Det håller trollden på avstånd.
 Carlo Ni är vackrare än jag trodde, Donna Maria.
 Maria Det säger alla.
 Gesualdo Det gläder mig att er skönhet får alla min sons betänkligheter att flykta som dimma inför solen.

Maria Ni verkar blyg, Don Carlo.
Carlo Jag är det.
Maria Men samtidigt tankfull och begåvad. Låt mig gissa. Ni har aldrig haft någon kvinna.
Gesualdo Min sons enda kärlek i livet har tills vidare dess värre bara varit musiken.
Maria En farlig älskarinna. Kan jag tolerera en sådan?
Carlo Hon är kysk och har ingenting med mitt kärleksliv att skaffa. Hon är bara en väninna.
Maria Det kan jag acceptera. Tack för att du vågar presentera din älskarinna för mig, Don Carlo.
Gesualdo Nu lämnar jag er två ensamma. Jag återkommer efter en kvart. (*går*)
Maria Men ni har även vänner. Jag har hört att en av dem är skalden Torquato Tasso.
Carlo Min ödesbroder och Mentor. Han har lärt mig mycket.
Maria Är ni mer än bara vänner?
Carlo Vi är kolleger. Jag komponerar, han diktar. Ibland tonsätter jag hans dikter.
Maria Han diktar vackert men nervöst.
Carlo Han är inte så lycklig som jag i att kunna finna en så vacker hustru.
Maria Han har ingen börd. Det är hans enda fattigdom. För övrigt är han rikare än någon annan. Men ni är av Italiens högsta börd och tvingas därför till giftermål med eller mot er vilja. Vilkendera är det?
Carlo Innan jag såg er levande var det mot min vilja. Men nu när jag har sett er...
Maria Det är alltid så. Männen är de kyskaste munkar så länge de är fast i sig själva, men så fort de kommer utanför själens heliga kloster och möter sanningen faller de pladask för vem som helst. Är det inte självaste Torquato Tasso som skrivit raden: "Inför skönheten försvinner dygd och kyskhet spårlöst"?
Carlo Jag känner inte igen det. Men det liknar honom. I sin kyskhet kan han grubbla sig sjuk över mänsklighetens låghet.
Maria Han är sjuk i själen. Dygden leder lätt därefter när den får gå till överdrift. Ett enkelt spår är alltid en återvändsgränd. Det är klokare att vara två.
Carlo Jag håller med dig. (*deras händer möts*)
Maria Jag är glad att jag fick en kysk man till näste man, Don Carlo.
Carlo Var dina föregående inte kyska?
Maria Den förste var motsatsen. Han gick till överdrift i odygdheten. Kanske var det mitt fel. Den andre var blott ett mellanspel. Du kan bli min stora kärlek.
Carlo Du är det redan för mig.
Maria Vi skall ha en lång och vacker förlovning, Don Carlo.
Carlo Och sedan ett långt och lyckligt liv.
Maria Med mycket kärlek.
Carlo Och många barn.
Maria Barnen kommer sedan. Kärleken kommer alltid först.
Carlo Du vet bäst, Donna Maria. Jag är din novis.
Maria Det skall bli roligt att lära dig. (*Gesualdo visar sig. Hon släpper Carlo.*) Det är dags att gå nu. Din far är här.
Carlo När ses vi igen?
Maria Varje dag, om du så vill.
Carlo Jag skall komma varje dag.
Maria Och jag ibland till dig, men bara helt formellt på middag.
Gesualdo Det är dags att gå, Carlo. Vagnen väntar.

Maria Vi ses igen, Don Carlo.

Carlo Varje dag! (*går med Gesualdo*)

Maria (ensam) Där föll den narren – som alla andra. (*reflekterar*) Det finns ingen större narr än oskulden, som alltid faller, hur helig den än är, ty oskuldens innersta väsen är alltid bara enfald. (*fortsätter brodera.*)

Scen 3.

Don Giulio Känner du inte hur marken skälver under dina fötter, broder, när du gifter din ende son med Italiens farligaste änka?

Gesualdo Broder, du behagar skämta. Hon är Italiens vackraste mö och för in många nya titlar i familjen. Därtill har hon redan visat sig fruktsam, och det är det viktigaste.

Giulio Jag bara försöker reta dig.

Gesualdo Jag vet.

Giulio Men medge, att hon är just en sådan dam som skulle kunna få en man till vad som helst.

Gesualdo Du underskattar hennes dygd, Giulio.

Giulio Har hon någon, efter två förbrukade män?

Gesualdo Har du någon rätt att ifrågasätta en sådan sak?

Giulio Jag är lika angelägen som du om familjens heder.

Gesualdo Bevaka den då.

Giulio Det tänker jag göra.

Gesualdo Men dra inga förhastade slutsatser. Och Gud nåde dig om du grumlar deras lycka!

Giulio Jag ska akta mig noga. Men lita på min vaksamhet. Inte en hund skall smyga förbi hennes dörr utan att jag skall veta det.

(*Carlo gör entré som brudgum.*)

Gesualdo Min son, är du redo?

Carlo Ja. God dag, farbror. Önska mig lycka till.

Giulio (omfamnar honom) Med allt mitt hjärta.

Gesualdo Och ta äntligen bort den där schavottuppsynen. Det är inte schavotten det gäller. Det är ditt bröllop.

Carlo Jag vet, far, men det är ett steg lika oåterkalleligt.

Gesualdo (till Giulio) Han är under inflytande av den där dystre Torquato Tasso.

Giulio Ja, det är en nykter människa.

Girolama (gör entré) Min son! Låt mig få se på dig! Detta är den lyckligaste dagen i ditt liv! Du blir aldrig lyckligare! Kom ihåg det!

Carlo (utan en min) Jag har aldrig varit lyckligare.

Girolama Men le då åtminstone, min son. Du skall ju ändå inte prästvigas!

Giulio Han tror att han är på väg till schavotten.

Girolama Men det är ju ditt bröllop, Carlo!

Carlo Jag vet, mor. Men jag tar äktenskapet på allvar.

Giulio (till Gesualdo) Vi får nog hämta hit den där Tasso till att muntra upp honom.

Gesualdo Han är redan här någonstans i skuggorna.

Isabella (kommer in) Det är dags att gå fram till altaret. Lycka till, bror. (*kysser honom*)

Carlo Tack, Isabella. Är inte Torquato Tasso här? Jag ville gärna träffa honom innan det bär av.

Tasso (stiger fram, helt svartklädd) Jag är här, Don Carlo.

Carlo Välkommen till min begravning.
Tasso Jag hälsar dig välkommen till ditt öde.
Gesualdo Låt honom gå nu, onde skald. Bruden väntar.
Tasso Jag skall bevittna ceremonin.
Giulio Gör det, Torquato, och protestera om du måste, om till exempel den förre maken skulle komma tillbaka.
Girolama Skämta inte mer makabert nu, mina herrar, utan låt min pojke gifta sig.
Giulio Vi kan inte hindra honom, eller hur, Torquato Tasso?
Tasso (gravallvarlig) Ingen kan hindra ödet från att nå sin uppfyllelse.
Gesualdo Just det! Kom nu! Kyrkan är full och väntar!
Tasso Musiken väntar på dig efteråt, Don Carlo.
Carlo Önska mig bara lycka till, Torquato, så slutar allting väl.
Tasso Allt är bäst som sker, Don Carlo. Lycka till. *(omfamnar honom)*
Giulio (till Gesualdo) Samma hjärtlighet som dödens kyss.
Gesualdo Du ser det också.
Tasso (drar sig undan. Avsides:) Det här kan aldrig sluta väl.
Gesualdo Är du redo, pojke?
Carlo Ja, far.
Gesualdo Kom då. Låt oss gå till ditt bröllop.
(Alla går högtidligt ut utom Tasso.)
Tasso Endast skuggan bliver kvar. Så gör de alla, de som gifter sig: de lägger av sig alla sina skuggor, men efteråt hinner skuggorna alltid ifatt dem och förtär dem och förgör dem så långsamt som möjligt, ty det är skuggornas hämnd för att de bröllopsfirande försökte bli av med dem. *(går ut andra vägen.)*

Akt II scen 1. Tre år senare. En fest.

Giulio En ära för mig att få ledsaga er till denna fest, Donna Maria.
Maria Jag hade ingen annan. Min man är så upptagen.
Giulio Likväl betraktas ert äktenskap som det lyckligaste i hela Italien.
Maria Jag kan inte klaga. Min man behandlar mig med respekt, som om jag vore ett helgon.
Giulio Er godhet är prisad av alla som känner er.
Maria Och vårt äktenskap har verkligen varit lyckligt. Han är bättre än mina båda föregående män, han går varken till överdrift eller är för tråkig, men likväl fattas det något. Jag kommer inte åt honom.
Giulio Likväl har ni skänkt honom en arvinge.
Maria Ja, jag har gjort min plikt. Därmed kan vi båda ta det lugnare. Han litar på mig hur litet vi än ses.
Giulio Är det musiken som berövar er honom?
Maria Delvis musiken, delvis jakten. *(med handen för, mera intensivt, nästan viskande)* Men mest av allt fruktar jag hans mörke vän, den där bisarre poeten Torquato Tasso.
Giulio Ja, han är ett sjukligt inflytande. Jag håller med er, Donna Maria.
Maria Tror ni det är något mellan dem som inte är sunt?
Giulio De träffas endast sällan och bara under konstens vingar. Don Carlo tonsätter Torquato Tassos dikter. Det är allt, ehuru er fråga är befogad.
Maria Vad menar ni?
Giulio Alla observerar samma sak. Ni blir bara vackrare, Donna Maria.

Maria Vad har det med saken att göra?

Giulio Ni har till er man Italiens kanske finaste man, men han undandrar sig er för sina eremitstudier. Han negligerar er. Men genom detta lidande blir ni bara vackrare.

Maria Jag förstår fortfarande inte.

Giulio Donna Maria, försök inte spela dum. Ni måste vara medveten om att ni är älskad av fler än bara av er man.

Maria (rädd) Vart vill ni komma?

Giulio Ni behöver en älskare. Kom till mig, och jag skall ge er dubbla fröjder mot er man.

Maria (förfärad) Don Giulio, aldrig trodde jag er vara sådan narr. Vem tror ni att jag är? Ett djur att förolämpa som en kurtisan?

Giulio (böjer sig) Förlåt mig.

Maria Ta aldrig upp saken mera! Nu vill jag träffa andra här på denna fest än bara er.

(går men förblir inom synhåll, blandar sig med gästerna, konverserar)

Giulio Donna Maria, din skönhet berusar. Jag har bara varit ärlig och naturlig. Men jag förstår att ni aldrig kan bli min. Jag är för gammal och för ful, försvagad av min medelålders krypande försåt, som angriper min kropp och gör den fulare för varje dag, för att i outhärdlig långsamhet förgifta den ihjäl, en död långt mer olidligt grym än självaste korsfästelsen i sin förkrossande naturlighet. Då är det bättre att dö ung och vacker som martyr för livets högsta levnadsfröjds intensitet och helst på våldsamt vis. Nu är du, älskade Maria, som allra vackrast och oemotståndligast, och om du skulle ryckas undan livet nu så bleve du en skönhetssång för alla tider. Men vem är den granne kavaljer som nu tilltalar dig?

Fabrizio Ni verkar ensam, unga fru.

Maria Jag är i sällskap med min makes farbror jämte några tjänare.

Fabrizio Och var är då er man?

Maria Han håller sig från fester då han föredrar att komponera.

Fabrizio Ni är således den mångbesjungne frun av Gesualdo?

Maria Ja. Vem är ni själv?

Fabrizio (presenterar sig galant) Fabrizio Carafa, hertig av Andria, till er tjänst.

Maria Jag har hört talas om er. Ni är ansedd som Neapels artigaste kavaljer. Och ni har många barn.

Fabrizio Fem stycken. Två av dem blir säkert kardinaler. Ja, jag anses lyckligt gift och har gjort väl ifrån mig. Likväl är det någonting som saknas.

Maria Ni har allt. Vad mer kan ni begära?

Fabrizio Mycket vill ha mer. Av stimulans så stimuleras man till mera. Framgång leder till berusning, lyckan frestar till att överskrida alla gränser, farten leder lätt till sken.

Maria Ni resonerar farligt.

Fabrizio Ja, jag vet. Men det är meningen. Hur står det till med er? Jag har just givit er mitt fall. Hur mår ni själv?

Maria Mitt äktenskap är absolut perfekt. Jag har Italiens dygdigaste helgon till min man. Och jag har efter tre års äktenskap gett honom en arvtagare och son. Jag har gjort mitt. Nu vill jag göra mera.

Fabrizio Vi är helt på samma linje och i samma situation.

Maria Vad kan vi lära av varandra?

Fabrizio Kanske det som vi förlorat genom våra äktenskap.

Maria Ni går för långt, min bästa hertig. Tag min varning.

Fabrizio Emot vad? Mot er? Jag känner er, och därför är jag inte rädd för er. Två äkta män har dött för er. Vad väntar nu den tredje?

Maria Av någon anledning så skräms jag er intimitet.

Fabrizio Då vågar jag mig längre. Genast när jag såg er fann jag att ni var den fara, den utmaning som jag sökte. Jag tror vi kan finna mycket i varandra.

Maria Om ej annat djupa avgrunder.

Fabrizio Vi kan ej flyga av naturen, endast slunga oss mot svindlande avgrunder.

Maria Jag behöver någon vän – ej mer. Min make är min make, jag är hans sons moder, mera är det ej. Men hans familj består av kardinaler, furstar, påvar, helgon och berömda prinsar. Hans familj är ärbar sedan tusentalet. Den kan ej skandaliseras.

Fabrizio (ler) Inte heller min.

Giulio (kommer fram) Donna Maria, jag tror vi bör fara hem nu.

Maria Just när jag började trivas. Vi måste träffas fler gånger, Don Fabrizio. (räcker fram handen)

Fabrizio Med nöje, Donna Maria. (kysser den)

Giulio (leder bort Maria) En farlig man. Har du känt honom tidigare?

Maria Nej. Hur så?

Giulio Ni verkade så familjära med varandra.

Maria Kanske har vi mötts i någon annan värld i någon annan evighet.

Giulio Han har det högsta ryktet i Neapel för sin grannhet.

Maria Ja, jag vet.

Giulio Men ni är gift.

Maria Och tror ni, farbror, att jag inte vet det också?

Giulio Ni vet allt men trotsar ändå allt.

Maria Jag trotsar ingenting, Don Giulio. Jag bara följer med. Kom, låt oss gå.

Fabrizio (ser dem avlägsna sig) En ängel på besök i romantikens värld, ett ljus in i vår mörka världs fullkomligaste monotoni. Jag hade allt. Blott detta har jag saknat: någonting som överträffar allt. Den möjligheten till ett ännu saligare liv kan inte motstås. Det må vara avgrund, men vad gör det väl om bara man kan flyga?

Scen 2.

Carlo Nej, Torquato. Du förför mig med dina texter. Hur skulle jag kunna sätta musik till detta?

Tasso Det är ju bara poesi.

Carlo Nej, Torquato, detta är en mental förförelse åt ett farligt håll som kräver mer av mig än bara musik.

Tasso Du har aldrig misslyckats förut.

Carlo Musik är harmoni. Men dina nya verser är blott dunkelhet och melankoli. Jag kan ej tonsätta disharmoni.

Tasso Men det är något som ej jag kan rå för. Det besjälar hela tiden.

Carlo Kräv ej det omöjliga av mig, Torquato. Dessa verser kräver demoni. Men jag har en familj att tänka på och ansvar för mitt hus och allas välfärd.

Tasso Ingen tvingar dig att komponera.

Carlo Men jag vill! Det är mitt liv! Jag vill försöka! Ge mig bara tid!

Tasso Inspirationen kräver mer än bara övermänsklighet. Musans kraft och makt är mer oblidkelig än själva ödets.

Carlo Lämna mig, Torquato. Nej, för resten, jag far själv ut på en ridjakt, efter luft, ty jag behöver andas. (*går*)

Tasso Det vet var konstnär, att hans lott ej någonsin är lätt. Det måste han som konstnär acceptera, eller så går han som konstnär under. – Men där kommer Carlos farbror Giulio. Vem är han i sällskap med? Jag tror det är furstinnan själv. Jag skall omärkligt lyssna till de senaste intrigerna. (*döljer sig*)

Maria Don Giulio, ni bara tjarar.

Giulio Är ni då så helig som ni verkar, Donna Maria? Jag tvivlar på det. Se mig inte som en narr. Jag är blott ärlighet och menar allvar, och ni måste bortse från mitt bristfälliga skal och se till all den skönhet som trots allt än brinner i min själ.

Maria Don Giulio, ni må mena allvar, och ni kanske är en ärlig man, men inser ni då inte själv absurditeten i det hela? Ta er samman! Uppför er som vuxen!

Tasso (för sig, förundrad) Vad är detta för en komedi?

Giulio Er man bedrar er med musiken. Han kan inte längre tillfredsställa er. Ni längtar efter kärlek. Jag kan ge er den diskret, och ömhet därtill utan gränser. Ta då för Guds skull min välvilja på allvar!

Maria Ni är bara fånig. Farbror Giulio, vem som helst kan observera hur ni bär er åt och göra er till ett åtlöje. Jag är inte till för andra män än för min man. Jag måste varna er. Om ni en enda gång försöker göra mig sanslösa närmanden så måste jag gå till min make och förklara hur ni förolämpar mig. Jag ber er nu omedelbart att lämna mig!

Giulio Ej något hopp med andra ord?

Maria Ej något hopp i livet! Blott försvinn!

Giulio Det kommer ni att ångra, ty jag hade kunnat rädda er. Nu är ni dömd till andras godtycke och brist på diskretion. Jag känner alltför väl er kvinnor och har iakttagit ert symptom. Ni är förlorad. Min totala diskretion var pålitlig. Nu står ni ensam. Jag beklagar er, Donna Maria.

Maria Försvinn!

Giulio Ja, jag försvinner. (*försvinner*)

Maria Vilken fjant! Att han bara kunde med! Som om jag skulle befinna mig i fara! Ingen kan få mig på fall, ty jag vet alltid vad jag gör. (*går*)

Tasso (ensam) Så flammor helvetet i det mest trygga borgerliga paradiset. Men denna knoppande intrig får blomma och förgifta världen ensam. Jag är tystnaden som överlever. Tids nog blir det vers till slut av alla tragedier, så att endast deras skönhet blir bestående. Jag hoppas verkligen, Donna Maria, att du vet vad du gör, ty jag vet inte vad du gör, och ingen annan vet det heller. (*går*)

Scen 3. En park med lusthuspaviljong.

Maria Jag beklagar, mina tjänare, men jag måste ta igen mig. Jag känner mig så svag.

tärna Skall vi kalla på någon?

Maria Nej, jag drar mig in i paviljongen här och hämtar andan. Vänta på mig vid slottet.

Fabrizio (i paviljongen) Hon kommer! Det är sant! Det har lyckats! Vi får träffas! Kärleken öppnas! Allting förklaras!

Maria (inträder, sätter fingret för munnen) Hysch!

Fabrizio (tar emot henne i sina armar) Min älskade!

Maria Bara mina tjänare försvinner.... (*Dessa försvinner.*) Så! Nu är jag din!

Fabrizio Min älskade! (*omfamnar henne*)

Maria Det har du sagt redan. Kom med något bättre.
Fabrizio Jag har väntat på dig, min älskade.
Maria Jag vet. Vi har lurat hela världen. Ingen vet om vår kärlek. Därför är den så ljuv och så total.
Fabrizio Den är förbjuden. Om något kommer ut....
Maria ....är vi båda förlorade.
Fabrizio Vilken besinningslöst underbar avgrund!
Maria Säg inte annat.
Fabrizio Säg att du älskar mig.
Maria Jag kan inte säga annat.
Fabrizio Äntligen! En äkta kärlek, någonting att leva för och vinna liv på i all evighet! (*betäcker henne med kyssar*)
Maria Vi har inte hela evigheten på oss. Minns, att jag är bara här för att hämta andan.
Fabrizio Du har rätt att vila dig, prinsessa, i all evighet i mina armar.
Maria Nej, evigheten är ännu inte vår, ty vi är ännu levande och gifta på var sitt håll. Det är det som gör det hela så spännande.
Fabrizio Min älskade, vår kärlek är endast ett ögonblick mot evigheten. Vi måste ta vara på det ögonblicket.
Maria Så vad väntar vi på? Jag älskar dig besinningslöst!
Fabrizio Min älskade, må döden drabba oss om detta inte är den högsta, lyckligaste och mest idealiska kärlek som är möjlig!
(De förenas i kärlek. Diskret mörker.)
Maria (efter en stund) Min käre, jag måste gå.
Fabrizio När ses vi nästa gång?
Maria Så fort som möjligt! Jag är din!
Fabrizio Jag känner mig så säker på vår kärlek, ty den känns så äkta. Ingenting kan såra den.
Maria Försiktighet är klokast till en början. Vi får ej ta några risker.
Fabrizio Likväl måste en så fantastisk kärlek som vår egen blott bli djärvare och djärvare!
Maria Men endast inom diskretionens gränser! Minns, att ingen av våra familjer får skandaliseras!
Fabrizio Och därför tvingas vi att genomföra skandalen. Men vi är skyddade så länge ingen vet det.
Maria Det är vårt rättesnöre. Låt oss hålla oss till det.
Fabrizio Ingen känner till min kärlek utom jag och du.
Maria Det samma säger jag. Och må det så förbliva.
Fabrizio Farväl.
Maria Farväl, min älskade! (*skyndar bort*)
Fabrizio Hur kan en avgrund vara så gudomligt ljuv? Det finns ett enda möjligt svar: det är ej någon avgrund utan blott en sanningsväg till paradiset. Må det bara hålla och ej svika oss!

Scen 4.

Giulio Vad skall man tro? Hon är ett dygdemönster och vill icke veta av mig. Det är blott att acceptera. Hela tiden har jag tydligen haft fel. Jag måste respektera henne och lämna henne i ödslig fred. Om det är vad hon vill – må hon då bli en

gammal nucka, torr och tråkig som en annan mumie. Men hur kan jag då ha haft så fel? Jag trodde att jag kände kvinnorna. Nåväl, det är ej mer än mänskligt att begå fatala misstag. (*en tjänare passerar*) Något nytt, Giuseppe?

Giuseppe Hela huset talar om det.

Giulio Talar om vad då?

Giuseppe Alla tjänarna vet om det.

Giulio Sluta kringgå frågan! Fram med sanningen!

Giuseppe Vi har bevis. De träffas hemligt men privat i skamlös öppenhet.

Giulio Vem då?

Giuseppe Den ädle hertigen Fabrizio Carafa och....

Giulio Och vem då?

Giuseppe Vår egen härskarinna.

Giulio In flagrantia?

Giuseppe Det har gått så långt det kan gå.

Giulio Berätta mera!

Giuseppe Alla tjänarna vet om det. Om prinsessan nu blir havande så är det ej med prinsen.

Giulio Utan med?

Giuseppe Fabrizio Carafa och ingen annan.

Giulio Och det finns bevis?

Giuseppe De var försiktiga i början men blev sedan djärva genom kärlekens berusning. Alla tjänarna kan vittna och uppträda med bevis.

Giulio Då var likväl min noggranna bevakning ej fullt förgäves. Alltså var min aning om Marias tillstånd ändå riktig. Alltså känner jag fortfarande den ljuva kvinnlighetens själ. Men vilken förolämpning från den granne kavaljerens sida! Och hon har alltså ljugit! Vilken skamlöshet! Hon ljög mig alltså rätt upp i mitt ansikte, förställde sig som helgon, gjorde anspråk på att vara dygdig när hon var en annans hora! Detta skall Don Carlo genast informeras om! Giuseppe! Tack! Du har gjort skäl för dubbel lön!

Giuseppe Jag tackar er, Don Giulio.

Giulio Se omedelbart till att Don Carlo kommer hit!

Giuseppe Jag lyder, herre. (*går*)

Giulio Men hur skall jag övertyga honom? Han får själv försäkra sig om saken. Jag skall bara sakligt redogöra för situationen. Det är hans sak sedan att ta ställning.

Carlo (inträder) Farbror, är någonting på tok?

Giulio Det kan man säga att det är. Din hustru är dig otrogen.

Carlo Omöjligt.

Giulio Nej.

Carlo Min farbror, en sanslös anklagelse kräver underlag eller upprättelse. Antingen belägger du ditt påstående eller lämnar du mitt hus för alltid.

Giulio Jag beklagar, brorson, men har du ej märkt någonting själv?

Carlo Vad vet du som ej jag vet?

Giulio Att Maria har blivit Don Fabrizio Carafas älskarinna.

Carlo Jordan skälver. Detta kan ej vara sant. Neapels främsta ädling och fader till fem barn! Den lyckligast gifta av alla!

Giulio Mycket vill ha mer, och din hustru föll för honom direkt. Jag såg det själv men trodde ej förrän jag fått bevis.

Carlo Det här förstör min hela värld.

Giulio Gör ej något besinningslöst, pojke, förrän du har bevis själv. Jag har bara sagt hur det är. Din sak är det att ställa dem inför rätta för familjens heders skull. Gör ej något utan vittnen och bevis.

Carlo Vad föreslår du, farbror?

Giulio Låtsas lämna hemmet. Säg till frun att du drar ut på jakt på några dagar. Kom hem samma midnatt utan att meddela någon. Om din hustru då är ensam med sin dygd, så vare hon då räddad och förlåten. Men i annat fall, om hon då fångas med en annan man i sängen....

Carlo Farbror, tack för att du visar vägen. Jag förstår precis vad jag har att göra. Jag skall ge min hustru just den chans du ber mig om som hon har rätt till. Längre har jag misstänkt att hon hade någonting på gång, men jag visste ej med vem. Först nu förstår jag att jag hade rätt. Må alla våra ögon öppnas. Jag rider bort direkt och meddelar min hustru om min avfärd. Ve dig om du varnar henne.

Giulio Jag har endast dig att tänka på och vår familj att värna om. Vi bör ej tolerera ens den ringaste skandal.

Carlo Jag gör som plikten bjuder. (*försvinner*)

Giulio Där tände jag en eld i hjärtat på en mer än äkta make. Jag har kanske satt en hel lavin i rullning. Jag ansvarar ej för konsekvenserna. Det får den skenheliga skönheten och den odrägligt fräcke kavaljeren göra. (*går*)

Akt III scen 1.

Fabrizio Min älskade, vi är upptäckta. Jag kan inte stanna.

Maria Vad menar du, Fabrizio? Du har ju precis kommit!

Fabrizio Tjänare har sett oss, och de viskar. Vår affär är inte säker längre.

Maria Vad betyder detta? Att det är slut?

Fabrizio Jag är rädd för det, min älskade. Vi får inte riskera våra familjer. Vi får inte utsätta andra för fara.

Maria Och vem riskerar du om inte blott dig själv? Har du då blivit feg?

Fabrizio Min älskade, förstå mig rätt. Det är dig jag mest av allt vill skona.

Maria Från vad? Från dig?

Fabrizio Från farans konsekvenser av vår helt förbjudna kärlek.

Maria Ändå har vi vågat allt. Tar du då allt tillbaka som du givit mig? Var jag då blott en tillfällig förlustelse som alla andra?

Fabrizio Nej, Maria, var förnuftig!

Maria Det är kärleken som talar i sin stränga realism. Om du då känner rädsla borde du ha blivit en lakej. Naturen har då tydligen begått ett misstag när den skapade en kavaljer med kvinnlighetens blödighet i hjärtat, och mig själv, en kvinna, med ett hjärta som en kavaljer. Min vän, det är ej värdigt dig att visa så plebejiska svagheter, och om du då har en böjelse för feghet kan du glömma all din kärlek vidare för min person och aldrig synas för mig mer.

Fabrizio Är det din önskan då att jag skall dö? Så låt mig dö! Jag doge gärna blott för dig och för din skönhet, och jag skall då prisa mig lycksalig om jag för din skull fick lämna denna kropp, som gärna skulle offras för din skönhet. Jag är inte rädd för döden. Jag är endast orolig för dig. Du får ej offras med mig.

Maria Döden är det minsta som jag fruktar. Allt jag fruktar är vart ögonblick som jag är skild från dig. Om jag får dö med dig blir vi tillsammans för all evighet. Långt värre vore det än tusen dödar om jag skildes från dig här i livet.

Fabrizio Så låt oss dö tillsammans då, om detta måste bli vårt öde och vårt enda äktenskap. Må döden viga oss till evigheten. Liksom du så fruktar jag allt annat utom detta.

Maria Alltså är vi överens, min ädle hertig. Och vad väntar vi då på? Här är vi. Här är sängen. Vi är ensamma och fria. Och min man skall icke komma hem förrän i morgon från sin jakt.

Fabrizio Då har vi natten på oss.

Maria Kom, min älskade!

Fabrizio Det är blott fyra timmar efter solnedgången. Alltså har vi åtta timmar kvar.

Maria Vi lever nu, och nu är hela evigheten.

Fabrizio Den är vår, om vi blott har varandra.

Maria Må vi aldrig skiljas

Fabrizio Vi kan aldrig skiljas. Detta måste stå i stjärnorna.

Maria Ja, skyll på stjärnorna. Ej något mänskligt öde kommer undan deras väv i universum av framtidens drömmar. Vi är alla omedvetet deras slavar och oskyldiga som de.

Fabrizio Och vi har därmed blott en sak att göra.

Maria Och det är att älska.

Fabrizio Tills vi storknar.

(De älskar. Diskret mörker.)

Plötsligt bryts dörrarna upp, och in stormar Don Carlo med ett anhang, alla beväpnade.

Maria och Fabrizio förskräckta och helt nakna i sängen, tagna på baraste gärning.)

Carlo Då var det ändå sant. Aldrig att jag kunde tro det! Och hur länge har ni hållit på? I veckor eller månader? I kanske mer än ett helt år?

Maria Laura! Hur har du skött din bevakning?!

Laura (en kammarpiga, skräckslagen) De smög sig på mig! Jag kunde ingenting göra!

Maria Du kunde åtminstone ha skrikit!

Laura (har fått nog, rusar skrikande ut)

Carlo Och ni, min bäste hertig, naken i min säng! Hur understår ni er en sådan maximal och helt medveten kränkning? Har ni ej en hustru själv att tänka på, en moder till fem underbara barn? Vad tror ni att hon tycker om att ni tillsammans med en annan moder och en annans äkta hustru går i hennes makes egen säng blott för att få bete er såsom svin i svampigaste vällust? Nå, Fabrizio Carafa, min ädle hertig, och min hustru, som jag blint avgudat som ett helgon, moder till min son och Gesualdos arvinge, den ädlaste familjen i Italien sedan mera än fem sekler? Grymta då åtminstone, fördömda låghaltiga svin! Var glada åt ert livsverk, all den skit och smörja ni har tömt i Gesualdos äktenskapliga madrass!

Maria Min make, ni har ingen rätt att...

Carlo Har jag ingen rätt! Om det är någonting jag har så är det rätt! Och det skall allt Italien ge mig rätt i! Ni har inte bara firat svarta mässor i mitt hem, men ni har fortsatt vidare och gått till överdrift och det till ytterligheternas ytterlighet! Ni har ingått ett naturligt äktenskap igenom att begå dubbelt äktenskapsbrott! Ni har bjudit fan själv till ert svarta antiäktenskap, så klaga ej om ni får fan på halsen! Skyll er själva, era vidriga hyenor, smutsiga bastarder och veneriska osnöpta hyndor! *(angriper dem med dolk och svärd.)*

anhanget På dem! *(Maria och Fabrizio bokstavligen slaktas av hela anhanget.)*

Carlo Kasta ut liken! Släng dem i trappan! Ve den som rör dem! Må de ligga där nakna och ruttna och stinka inför hela Neapel! Vi överger det här fatala olyckspalatset. Sätt upp ett plakat ovanför porten, som kungör för hela Neapel: "Här

har Donna Maria Gesualdo jämte sin älskare Don Fabrizio Carafa avrättats mitt i deras äktenskapsbrott till varnagel för alla som gör det samma!" Aldrig må blodet tvättas bort från detta hus! Jag försvinner! Till Venosa! Må jag där bli galen i min ensamhet! Ty detta skall ej världen eller Gud och allra minst jag själv ej kunna någonsin förlåta mig. Jag är fördömd! Ack, om jag aldrig hade blivit född! (*försvinner. Anhanget följer efter med svärdskrammel och blodiga vapen. Tjänarna skriker, och det höjs verop och skrik av hysteriska kvinnor. Ropen sprids över staden:*)
rop

De har mördat prinsessan Gesualdo!
Hertigen av Carafa är död!
Neapels skönaste och bästa ädling blodigt mördad i blint raseri!
Gråt, ånkor, över våra söners och prinsessors öde!
Aldrig mer kan livet skratta i Neapel!
Detta är en olycksnatt, en av sorg förbannad olycksnatt!
Vad är väl livet annat än blott tragedi?
Prinsessan Gesualdo! Massakrerad! *Massacrata!*
Änka och fem barn är allt vad som är kvar av furstehuset Carafa. Vem skall ta hand om dem?
Det är förfärligt!
Ve! Ve över huset Gesualdo!
Aldrig skall den slakten mera kunna resa sig!
(*två tjänare inkommer*)

betjänten Inte kan vi slänga dem i trappan.
Silvana Vad skall vi ta oss till? Ack, detta är förfärligt!
betjänten Lugna dig, Silvana. Jag har skickat efter notarien.
Silvana Men vi måste städa upp här! Men jag kan aldrig städa efter detta!
betjänten Rör ingenting! Notarien måste se allt som det är. Vi får inte fläcka oss med detta. Det här är en sak enbart mellan hertigar och prinsessor.
Silvana Men inte kan vi visa huset för främmande i detta tillstånd!
betjänten Vad vill du göra? Här behövdes en syndafloed för att tvätta bort allt detta.
(*Notarien kommer med två rättstjänare.*)
notarien (*stannar upp inför scenen, tar av sig hatten och kliar sig i huvudet*)
Har man sett på maken! Jag säger då det!
rättstjänare 1 Saken är väl ganska klar. De är väl båda döda.
notarien Det råder det nog inget tvivel om. (*till tjänarna*) Ni såg det hända?
Silvana Jag är bara barnsköterska här. Jag var bara livrädd för att mördarna skulle slakta barnet.
notarien (*till betjänten*) Och ni?
betjänten Det var tre personer. Men det var Don Carlo själv som skar halsen av sin hustru och sköt hertigen i huvudet.
notarien Vi skall höra era vittnesmål sedan. Skaffa gärna flera vittnen. Varje detalj är värdefull. Nåväl, låt oss undersöka liken. Vad har den där kavaljeren på sig egentligen?
rättstjänaren Det ser ut som resterna av ett kvinnligt nattlinne, trasigt, sönderskuret, blodigt, men lika fullt ett nattlinne.
notarien Anteckna, Luca! Han drog alltså på sig hennes nattlinne medan hon var naken?
rättstjänaren Det ser inte bättre ut.
notarien Ja, ja, dessa aristokratiska lekar! Låt oss undersöka såren. Vad finner du?
rättstjänaren Det är många sår. Det är svårt att skilja dem från varandra.

notarien Anteckna, Luca! (*rättstjänare 2 skriver hela tiden*) Några skottsår?
rättstjänaren Åtminstone två. Ett genom armbågen, som gått vidare in i bröstet, och ett rakt genom huvudet genom tinningarna. Därför är här så mycket blod.
notarien Vidare.
rättstjänaren Djupa sticksår överallt.
notarien (till betjänten) Vad hade mördarna för vapen?
betjänten Dolkar, värjor, armborst och hillebarder.
notarien Tungt beväpnade, med andra ord. Finner du stick av hillebarder?
rättstjänaren Åtskilliga. Han är stucken i armarna, i bröstet, i huvudet, i ansiktet och på det ömtåligaste av alla ställen.
notarien En förorättad makes raseri på både högsta och lägsta nivå. Jag säger då det. Nå, den stackars furstinnan? Är det någonting kvar av henne?
rättstjänaren Hon är i alla fall inte skjuten.
notarien Men?
rättstjänaren Halsen är avskuren. Hon har huggits illa i ansiktet och bakom högra tinningen, i handen och i högra armen, i bröstet och i sidan men mest av allt i skötet.
notarien Den rasande maken förnekar sig inte. Han är i alla fall konsekvent. Vad tycker ni, tjänare? Förtjänade er matmor en sådan drastisk bortgång?
betjänten I ärlighetens namn, signor, måste jag förkunna min mening, att hon gifte sig bara för att få vara gift, att hennes make gav henne ringa lycka efter förlossningen, och att hon därför sökte lyckan annanstans – och fann den för ett ögonblick.
notarien Och hertigen av Carafa?
betjänten Han visste att han spelade ett farligt spel. Han försökte dra sig ur, men hon lät honom inte. De löpte linan ut väl medvetna om riskerna.
notarien Och den rasande maken? Var är han nu?
betjänten Ingen vet.
notarien De fick inte ens tid till att läsa sina böner. De kom direkt till helvetet, express med blixstens hastighet, mitt i kronan av deras hejdundrande äktenskapsbrott. Jag säger då det.
Silvana Hon bad om misskund. Hon försökte läsa någon bön i sista ögonblicket.
notarien Alltså paradiset då. Nå, det är lika bra. En vacker död för skalder att frossa i med hänryckt fantasi i blodig poesi. Ja, jag säger då det. Men vi kan inte låta dem ligga här så här. De kommer ju snart att börja stinka. Finns det inga likkistor i huset?
betjänten Det har vi aldrig haft några.
notarien Skicka efter några då. Det räcker med två. Och du, Silvana eller vad du heter, gå och hämta skurhinken och svabba här i rummet. Det ser ju alldeles för djävligt ut.
Silvana Genast, herr notarie. (*försvinner*)
notarien Och du gör bäst i att hämta någon präst. Hellre några böner när det är för sent än inga alls.
betjänten Jag känner en dominikanermunk i närheten.
notarien Hämta honom då. (*betjänten går*)

Nåväl, vi har gjort vår plikt, och mera kan vi inte göra. Don Carlo Gesualdo, furste av Venosa, har slaktat sin hustru, Donna Maria Gesualdo född hertiginnan d'Avalos, jämte hennes älskare, hertig Fabrizio Carafa av Andria, i sin hustrus egen säng, båda oanständigt klädda eller inte alls, och tydligen mitt i deras älskogslek. Detta gjorde han tillsammans med några tjänare och släktingar. Efter dådet har ingen av våldsverkarna mera hörts av, men sannolikt forskansar sig hertigen i sitt avlägsna

slott i Venosa. Må den gode guden vara både de båda offren och alla deras mördare lika nådig, ty alla är det lika synd om. Låt oss gå.

betjänten (inkommer med munken) Här är en dominikanermunk.

notarien Bra. Låt honom läsa för de döda. Kanske det hjälper. Själanöden i detta rum verkar minst sagt desperat. Saken är klart. Vi har gjort vårt. Låt oss avtåga.

(Notarien och de två rättstjänarna avtågar.)

munken Får jag vara ensam med de döda?

betjänten Var så god. *(går)*

munken (går fram mot sängen) Fullkomlig skönhet. Vilken helighet. De slöt sitt liv i älskogsvällust i det mest flagranta äktenskapsbrott som väl någonsin har varit uppenbart. Men likväl måste de ha kommit raka vägen in i paradiset. Det är uppenbart. De visste kanske om det själva. Kanske att de rentav ville dö på detta sätt, makabert offrade och slaktade tillsammans mitt i sin förbjudna kärlek. Inte kan en hertig som Fabrizio d'Andria ha kommit hit i natt helt omedveten om att han riskerade långt mer än bara livet. Och ej heller kan prinsessan ha omhändertagit honom utan ovisshet om att deras hemlighet var redan känd.

(går fram till prinsessan, smeker hennes kind) Du ljuvaste prinsessa, vilken skönhet har ej ödslats bort för ingenting här för en fåfång blodig älskogs skull! Ack, vilket slöseri på unga krafter! Var det värt det? Ja, det kanske var det. Kanske ni på detta sätt vann säkrare en plats i evigheten än igenom dygd och oantastlig vandel. Ingenting är mera oförglömligt för de mänskliga annalerna än vanliga skandaler.

(kysser henne) Svara mig, prinsessa. Var det värt det? Kan du svara mig från andra sidan? *(kysser henne igen)* Finns det ingen avsmak eller smak på dina läppar som kan ge en antydning till någon ånger eller triumf?

(smeker henne igen) Du behöver inte svara. Gåtan vare din i evighet. Men jag förlåter dig, ty du är ju så vacker. Jag absolverar er postumt från all er skuld, ni oskyldiga ungdomar, som endast följde skönhetens impulser konsekvent. Förlåt om jag har kommit dig för nära, principessa. *(kysser och smeker henne igen.)*

Plötsligt öppnas dörren, Laura visar sig, ser allt, gallskriker, stänger igen dörren igen och försvinner.)

munken (störd) Tydligt gick jag för långt. *(drar sig rädd tillbaka, korsar sig)* Din trollmakt, principessa, är för oerhörd för denna världen. Det är bäst jag går.

(öppnar dörren för att gå. Till publiken:)

Kom ihåg: jag har aldrig varit här. *(går)*

(Ljuset dröjer över scenen med de båda liken innan den sluts.)

Scen 2. Kapellet i Gesualdo.

Carlo (i bön framför altaret) Jag är förkrossad, slagen och fördömd. Ej en sig själv överlevande självmördare kan finna sig i djupare misär, förnedring och elände än den miserable fursten Gesualdo, sin egen värsta fiende och för alltid skild från den övriga mänsklighetens gemenskap. Det finns ingenting kvar av mig. Allenast skuggan lever kvar, medan allt kroppsligt liv, all lust, all stolthet, självkänsla och integritet har flyktat som stoftet av ett lik. Ändå existerar någonting, som fortfarande är jag, men bara i musiken, dårens, olyckans och vansinnets sista möjliga kontakt med livet och dess enda möjliga räddning genom helt förändligad disciplin och harmoni, den högsta renheten i världen och den strängaste av alla discipliner.

(Tasso kommer in.)

Tasso Livet överger inte dig, Don Carlo Gesualdo.

Carlo (vänder sig om, förvånad) Torquato Tasso! (*reser sig*) Har jag verkligen ännu någon vän? Kan det vara möjligt?

Tasso Konsten sviker aldrig sina älskare, och vad de än råkar ut för kan de alltid återfinna varandra i konsten. Den förenar dem för evigt.

Carlo Samme gamle Torquato! Du uppenbarar dig för mig såsom ett plötsligt ljus i helvetet, som Vergilius för Dante men längst ner i helvetets djup.

Tasso Du överdriver. Jag är blott en människa, och du även. Du är kvar på jorden och skyddad här i Gesualdo. Ingen kommer åt dig.

Carlo Carafas och Avalos familjer?

Tasso De är nöjda om du bara stannar borta från Neapel.

Carlo Dömd till landsflykt således och fånge i mitt eget hem.

Tasso Här är du säker.

Carlo Jag vet. Detta är ju en borg. Och jag har låtit röja skogen, så att ingen mördarligen skall kunna komma hit utan att låta sig observeras.

Tasso Du behöver inte frukta några mördarligen. Din familj är helig och ännu heligare ansedd efter tragedin.

Carlo Är jag förlåten?

Tasso Det är för mycket sagt, men du blir aldrig lagsökt. Det har din morbror, kardinalen av Milano, ombesörjt. Du har ju andra kardinaler i familjen även.

Carlo Vad säger hertig Fabrizios familj om mig?

Tasso Hans fru har gått i kloster. Även i hans familj är många underställda kyrkans disciplin. Åtminstone två av hans söner blir minst kardinaler eller ordensbiskopar.

Carlo Så låter de mig slippa billigt undan.

Tasso Men var ändå på din vakt, och visa dig ej mer i Neapel.

Carlo Och det är den enda dom jag får?

Tasso Det verkar så.

Carlo Då skall jag tacksamt ta emot den. Men betydligt mera skall jag göra. Nu skall vi arbeta, käre broder. Avgrunden har fört mig till musiken, och snart har jag en hel bok av madrigaler färdig. Men du måste skriva mera dikter åt mig.

Tasso Gärna.

Carlo Du har aldrig svikit mig. Är du ett undantag? Hur dömer mig gemene man?

Tasso Jag tror att flertalet förstår dig. Till en början var du enhälligt fördömd av alla....

Carlo Och mest av mig själv.

Tasso ....men på grund av mordets ohyggligt drastiska natur allena. Ganska snart kom man nog fram till, att det stackars paret själva bjudit fan att delta i det svartaste av bröllop.

Carlo De fördömer älskarna?

Tasso Nej, men det anses att de visste vad de gjorde och därför till stor del måste skylla sig själva.

Carlo Vi är skyldiga till saken alla tre, jag själv, min hustru och Fabrizio. Vi måste sona saken alla tre.

Tasso De andra två är döda.

Carlo Men jag lever. Jag har bjudit hit en kapuciner munk, som läste Requiemmassan över dem. Tillsammans skall jag utarbeta med den orden konstruktionen av ett kloster här i Gesualdo.

(*Munken inträder.*)

Men här är han, som på beställning!

munken Till er tjänst, Don Carlo Gesualdo.

Carlo Vi har mycket att planera och att resonera om. Tack, ödesbroder, för att du kom hit. Vårt samarbete fortsätter för evigt. Nu behöver jag få överlägga med min klosterbroder.

Tasso Kalla på mig när som helst.

Carlo Din vänskap är min räddning. Kom hit när som helst.

Tasso (till munken) Ta hand om änklungen.

munken Det vill jag göra. Vi förstår varandra.

Tasso Farväl.

Carlo Farväl, Torquato Tasso. (*denne går*)

Min broder, det är ej blott själva klostret vi bör resonera om. Försoningen och boten måste framgå klart ur resultatet. Jag har tänkt mig en allegori i form av någon altarmålning.

munken Ja, det låter bra.

Carlo Don Carlo Borromeo är helt överens med mig. Vi måste alla omfattas av nåden på ett klart konkretiserat sätt. Så tänkte jag mig bilden: Jesus med de närmaste i himmelen som domare, jag själv i ödmjukhet knäböjande och bedjande om tillgift genom morbror Carlo Borromeos medling, och det stackars paret fromt omfattade av våra böner stigande med ånger och med kärlekens försonings väsen över sig ur skärselds plågor.

munken Det är vackert tänkt. Just så har jag själv föreställt mig dessa själers återlösning. De var oskyldiga till brottet, ty de var förblindade av kärlek.

Carlo Tack, min broder. Du förstår mig.

munken Låt oss nu gå över till hur själva klosterbyggnaden skall genomföras rent arkitektoniskt och konkret.

Scen 3. Gesualdos dödsbädd.

Gesualdo (till sängs, trött, döende) Det är dags. Skicka efter min son.

(*en tjänarinna niger och går ut.*)

Vad spelar det för roll vem han har mördat? Han är ju min son. Dessutom gjorde han alldeles rätt. Jag hade gjort samma sak. Men han triumferade, i det att han fick båda samtidigt! Det var en triumf!

Carlo (kommer in) Min far, hur står det till?

Gesualdo Jag beklagar, min son, men du blir nu fursten Gesualdo.

Carlo (faller på knä vid hans sida) Jag är alltjämt förkrossad, fader.

Gesualdo För att du slaktade en hora och hennes hallick i ditt eget hus och i din hustrus sakrosankta säng? Det är det bästa någon någonsin har uträttat i vår femhundraåriga familj, min son. Hela Neapel och Sicilien säger samma sak. Du har skaffat oss en plats i evigheten med ditt djärva dåd.

Carlo Jag känner det mera som en evig vanära.

Gesualdo Prata inte blödigt nonsens. Hör på mig nu. Du måste gifta om dig.

Carlo Otänkbart!

Gesualdo Håll käften! Du bara måste!

Carlo Hur kan du be mig om något sådant?

Gesualdo Var nu tyst och hör på mig. Den hertigligen familjen Este i Ferrara har problem. Tre gånger har hertig Alonzo varit gift och ej fått några barn. Om han dör utan arvinge går hela hertigdömet till Kyrkostaten. Det är ingen intresserad av. Min bror kardinalen har förgäves sökt något kryphål i detta dilemma, men påven, den gamle sjuke idioten, är stenhård. Det enda han kan göra för hertigen av Ferrara är att

få problemet uppskjutet tills det kommer en medgörligare påve. Ett steg i rätt riktning vore ett äktenskap mellan dig och hertigens dotter.

Carlo Pappa, aldrig!

Gesualdo Men tänk då på musiken, gosse! Familjen Este har alla världens bästa skalders, filosofer och kompositörer omkring sig. Torquato Tasso är där. Och hertigen är av samma sort som du. Han mördade sin systers älskare med besked i hennes eget hus. Han skulle välkomna dig i familjen med största stolthet.

Carlo (avslides) Tasso. Världens främsta musiker. Obrecht är där. Guarini också. Vilken möjlighet till vidareutveckling!

Gesualdo Nå, vad säger du, min son?

Carlo Jag har väl icke något val. Jag måste väl för allas bästa böja mig för ditt gottfinnande.

Gesualdo Du resonerar klokt. Alltså är det klart. Kom närmare, min son. (*Carlo gör så. Gesualdo tecknar honom med korstecknet.*) Nu har du min välsignelse. Nu är du prins av Gesualdo. Ingen kan ifrågasätta din totala legitimitet, din ställning eller dina ägor. Du är inte rik men har musiken. Bli din samtids störste musiker, min son, och du skall bli försonad med ditt brott. Själv hyllar jag och beundrar jag vad du rättmätigt åstadkom, men ändå var det brottsligt. Rädda dig, din själ och din familjs anseende med din musik. Det är min sista önskan.

Carlo Det skall bli min plikt, min far.

Gesualdo Men gift dig först.

Carlo Jag lovar.

Gesualdo Bra. Då kan jag dö med frid i sinnet och belåten. Lycka till, min son.

Carlo Jag tackar dig för din välsignelse.

Gesualdo Nu kan du gå. Jag måste koncentrera mig.

Carlo Jag kommer strax tillbaka. Bara kalla på mig. (*går*)

Gesualdo Välkommen, död, min äntliga befriare. Jag hoppas att du kommer med bättre idéer och program för nästa liv. Det får vi se. Men roligare hade jag nog kunnat haft det än i detta liv.

Ridå.

Akt IV scen 1. Ferrara.

Några tjänare mötas.

1 Är det ändå inte höjden vad dom där herrarna skryter!

2 Ja, det är inte klokt.

3 Det är ju nästan oanständigt!

2 Säg inte annat.

4 Men vem är värst egentligen? Vårt hus eller erat?

2 De är nog lika goda kålsupare båda två.

5 Ja men ni kan väl gärna inte begära annat när det handlar om furstligt och hertigtligt bröllop mellan prinsessor och markiser! Dom måste ju för sjutsingen få skryta för varandra!

2 Ja, det är ju inte varje dag ett helgons systerson till prins gifter sig med den enda dottern till hertighuset Este!

3 Det är bara det att det luktar illa.

5 Vad menar du?

3 Det vet ju hela världen. Fursten mördade sin förra hustru och hennes älskare, och hertigen mördade sin systers älskare.

1 Tyst! Sladdra inte så! Då får vi sparken!

3 Det är inte sladder. Det är togsnack.

4 Så verkar det för mig också. De förnäma husen försöker överbjuda varandra i överdåd bara för att skyla över allt som luktar som med massor av parfym.

2 Sådan är all världens gång.

1 Men tyst! Nu kommer hertigen med sin svärson!

(Tjänarna försvinner när hertig Alfonso inkommer med Carlo.)

Alfonso Jag hoppas allting är till din belåtenhet, min käre.

Carlo Vad kan jag mer begära? Du har skänkt mig tusen och en natt!

Alfonso Dina tjugofyra mulor med 300 bagage fullt med presenter var inte dumt det heller. Men är du nöjd med alla banketterna och baletterna?

Carlo Jag beklagar att jag inte kunde bidra med mer än 150 av mina vänner.

Alfonso Det räckte till. Det var gräddan av hela Italiens societet. Mer kultiverat sällskap kan man inte ha.

Carlo Men de överträffades ledigt av alla era musiker och filosofer, vetenskapsmän och skaldar, humanister och artister....

Alfonso Såja, såja, det var bara ett litet skikt! Vänta bara tills du får träffa alla de andra! Nå, hur fann du bruden? Är hon till belåtenhet?

Carlo Jag trodde aldrig såret efter mitt förra äktenskap kunde delas. Ingen kunde ha botat mig utom Leonora.

Alfonso Det gläder mig, min gosse. *(Tasso skymtar som en skugga.)* Men här kommer den osällaste av alla våra gäster. Man vet aldrig var man har honom.

Carlo Han är min bästa vän.

Alfonso Som musiker kommer du bättre överens med honom än jag. Jag får alltid rysningar när han visar sig. *(intimt)* Han tror att jag vill mörda honom, men hade jag velat det hade jag gjort det för länge sen.

Carlo Låt mig tala med honom.

Alfonso Var så god. Han är din. *(avlägsnar sig)*

Carlo Torquato! Hela världen var på mitt bröllop, men bara den viktigaste saknades!

Tasso Du vet att min ställning i Ferrara är problematisk.

Carlo Ingen vill dig något ont.

Tasso Hur kan du veta det? Hertigen är en mördare.

Carlo Det är jag också.

Tasso Men han har makt. Du är musiker. Det är skillnaden.

Carlo Tydligt en högst väsentlig skillnad i dina ögon.

Tasso *(anstränger sig för att vara hövlig)* Men jag får gratulera dig i efterhand. Var bröllopet lyckat?

Carlo Mycket.

Tasso Du verkar inte helt övertygande.

Carlo Du läser mina tankar.

Tasso Du är mera förtvivlad än jag.

Carlo Torquato, det var bara ett arrangerat äktenskap för att lura påven.

Tasso Älskar du henne inte?

Carlo Jag älskade Maria, som jag mördade. Hur kan jag då någonsin älska någon annan?

Tasso Du har rätt. Men du är gift nu.

Carlo Ja. Det är bara att hålla masken och göra det bästa av saken.

Tasso Älskar hon dig?
Carlo Det verkar så.
Tasso Stackars flicka!
Carlo Men jag tänker aldrig misshandla henne. Hellre vänder jag mig mot mig själv, vad hon än gör.
Tasso Får jag ge dig ett råd?
Carlo Gärna.
Tasso Koncentrera dig på musiken.
Carlo Den är allt jag har.
Tasso Den skall alltid rädda dig.
Carlo Och du själv? Hur är det med dig? Du verkar tård och blek.
Tasso Jag borde aldrig ha rest hit. Jag är döende.
Carlo Vad är det du säger?
Tasso Jag säger som det är.
Carlo Min vän, du får inte säga så.
Tasso Jag säger det ändå, så vet du vet.
Carlo Jag tror dig inte.
Tasso Det är din sak.
Carlo Min vän, du var alltid en slumrande vulkan, som alltid väckte oro bland dina vänner. Men detta går för långt.
Tasso Jag vållade aldrig någon skada. Jag bara diktade. Nu har jag gjort mitt. Jag är färdig och kan gå.
Carlo Du menar allvar.
Tasso Det har jag alltid gjort.
Carlo Gör bara inget dumt.
Tasso Jag reser till Rom och dör där. Sedan behöver ingen oro sig för mig mera, allra minst den här förfärliga hertigen av Este.
Carlo Jag tänker vänta på dig i Gesualdo.
Tasso Om jag kan kommer jag gärna dit.
Carlo Du är alltid välkommen. Låt oss dikta och musicera samman där som i gamla goda tider.
Tasso Före dina äktenskap.
Carlo Jag måste gå till min hustru nu. Farväl, Torquato.
Tasso Ja, gå till dina banketter. De väntar på dig.
Carlo Kom ihåg: jag väntar dig i Gesualdo.
Tasso Farväl. (*Carlo går.*)

Han ser mig aldrig mer. Jag är färdig med den här världen. Låt mig försvinna in i skuggorna och aldrig synas mer, ty endast där hör jag hemma. Jag är sanningen, och den erbjuder aldrig något trevligt gästspel. Jag diktade, men det var bara lögner. Parnassen är lögnarnas paradiset, och jag trivdes aldrig där. Men jag kan aldrig ta tillbaka mitt livsverk eller göra det ogjort. Må mänskligheten sluta mina vackra lögner med hälsan, och må jag försvinna diskret utan att ha sagt för mycket. Håll till godo med ditt äktenskap, Don Carlo Gesualdo, furste av Venosa. Må det gå bättre än det första, men så säger jag bara för konvensans skull utan att ett ögonblick tro på det själv. (*går*)

Scen 2. Leonoras sängkammare.

Leonora med två kammarjungfrur.

Leonora Red till sängen noga. Inte en skrynkla får finnas. Allt för att hedra den ädlaste mannen i världen, min make, min furste och prins av Venosa, berömd i all världen för sitt avancerade tonsättarskap.

piga 1 Är det bra så, furstinna?

Leonora Jag tror ej att prydlighet kan göras mera fullkomlig.

piga 2 Ett råd bara, frun. Var ej för underdånig. Bli inte en slav för er herre, och akta er noga för faran att fjäska.

Leonora Men jag är ju prinsens gemål. Jag har ej någon talan och ej någon annan rätt än till total underdånighet.

2 Frun, jag vet mera om världen än ni. Det var bara en varning. Jag råkar blott veta, att ingenting kan en man mera förakta än slaviskhet och underkastelse.

Leonora Jag är hans hustru och vet mina plikter. Min trohet mot honom skall vara den äktaste ärlighet och inget annat. Jag vill vara helt absolut i min dygd emot honom.

1 (till 2) Du kan inte mästra din matmor och tro att du kan lära henne att älska.

2 Vi har gjort vår plikt. Rummet kan ej bli finare. Allt är klart, frun.

Leonora Och det kan ej bli mer perfekt. Tack för allt. Ni kan gå.

(Pigorna niger och går.)

2 (till 1) Jag undrar om hon ens vet om att han mördade sin förra hustru.

1 Tyst! *(de går)*

Leonora Jag har fått världens finaste man, och min far gav mig tidernas vackraste bröllop. Så börjar min lycka. Vad kan jag väl mera begära? Ett paradiset fick jag till skänks, och min föresats är blott att vårda det väl så att det blir bestående såsom föregångsexempel för hela Italien och världen. *(buller utanför)* Nu kommer min man.

Carlo (inträder) Så blek, principessa?

Leonora Jag är kanske utmattad av alla fester.

Carlo Er far bredde på intill extravagans in absurdum.

Leonora Ja, ett sådant bröllop blir aldrig mer firat väl i detta land.

Carlo Därmed har vi nu kommit till den andra sidan om krönet.

Leonora Vad menar min make?

Carlo Min vän, jag är ej den du tror. Jag är ej någon drömprins. Tvärtom är jag snarare motsatsen, den vars otacksamma uppgift det närmast är att krossa din illusion och din värld.

Leonora Jag förstår inte alls.

Carlo Nej, hur kan du förstå, Leonora. Men vi måste leva tillsammans för resten av livet, och det kan vi klara av endast med ärlighet.

Leonora Vad vill ni säga?

Carlo Blott det att jag aldrig kan älska er.

Leonora (förvirrad) Det är ett underligt ord från en brudgum. Säg, är det ett skämt?

Carlo Nej, det är blodigt allvar.

Leonora (gör en kraftansträngning) Jag vet fuller väl att ni är en begåvad och universellt respekterad musikkonstnär, och visst har konstnärer rätt till ett visst mått av nyckfullhet. Se bara på Caravaggio. Men ni är dock även en furste, som även bör visa ett visst mått av värdighet, takt och fason.

Carlo Vet du då inte om, Leonora, att du blott blev gift med mig för att min kyrkliga släkt skulle hjälpa din far emot påven till att få behålla sin fristat intakt? Vet du ej att Ferrara, om din far nu dör utan arvingar, vilket han gör, allting tillfaller påven om ej något underverk inträffar? Vet du ej att vårt i tre år planerade äktenskap

var blott en ansträngning just för att komma åstad detta underverk? Och vet du ej att alltsammans var fåfängt – den helige fadern tar allting ändå?

Leonora Vad är det som ni säger? Vad är det för krassa intriger ni talar om?

Carlo Sådan är världen, min sköna. Allt är blott intriger, beräkning och krass egen nytta. Vi är endast brickor i spelet. Min släkts kardinaler var barnsliga nog att tro att deras spel kunde rädda din fars hertigdöme. De blev endast utskrattade av den elake hagalne påven.

Leonora Ni hädar!

Carlo Nej, jag är blott bitter. Er fromhet är barnsligt naiv som ett helgons förvirrade bönransor.

Leonora Sluta!

Carlo (tar henne på sängen) Men ni är min hustru. Jag kan aldrig älska er, ty jag har älskat för mycket en gång. Ni vet kanske hur jag själv drev min första hustru i döden med svärd, dolk och skjutvapen. Det endast kan jag med säkerhet lova er att inte skall drabba er. Men allt annat ont som en förtvivlad och vansinnesdrabbad sadist till gemål kan tortera sin hustru med skall ni få umgälla, ty ni är hopplöst min hustru. Så känn på mitt ursinne! *(slår henne, medan han gränslar henne)* Mottag min giftiga själ, mitt förstörda ohyggliga själsliv, mitt sargade blödande hjärta och hela mitt gränslösa mänsko- och världsförakt! Kärlek är bara ett gift, en tortyr och en skärseld, en plåga, det värsta av självplågerier!

Leonora (skriker, gråter förtvivlad) Men vad har jag gjort er!

Carlo Ni har blivit gift med mig!

Leonora Ni var för mig världens ädlaste prins!

Carlo Jag är bara en man! Förlåt mig! Jag rår inte för det!

(brister ut i förtvivlad gråt och rusar ut.)

Leonora (helt bedövd, hämtar sig långsamt) Är detta då kärlek? Vad är det för helvete ödet har fört mig in i? Likväl är det icke hans fel. Han är bara olycklig. Men med en sådan man kan ingen kvinna bli lycklig. Här krävs, tror jag, mer än en kvinna. Här tarvas ett helgon med osårbart tålamod. Ack, icke var det ett paradiset som jag blev invigd i! Men må det dock förbli en skärseld allenast, så att jag kan rädda min make och mig, båda två, från det hotande stundande helvetet.

Scen 3. Kapellet.

Hela kapellet domineras av den stora fresken med Frälsaren, hans närmaste, Don Carlo Borromeo med den knäböjande Carlo och de nakna syndarna nere i skärselden.

Carlo (bedjande på knä) Vad hjälper böner när sinnet är förstört? För mig finns det ingen frid mer. Jag är som en gammal vampyr dömd till eviga kval i det oförgängliga förbannade köttet, som bara leder till värre plågor, grymheter och oerhördare vidrigheter. Min andra son har dött, ty Leonoras havandeskap blev för svårt under mina anfall. Det är mitt och familjens straff. Marias son lever ännu och övertar min titel, men det är inte mycket hopp om att han kan föra namnet vidare. Alla är vi utdöende familjer, alla som har släktband med mig, som om jag förde en förbannelse med mig över alla som kom vid mig. Och Leonora blir ständigt mera olycklig. O Gud, hur kan du tillåta en sådan som mig att få leva? En mördare och helig kompositör! Vilken vansinnig blandning! Som om musiken kunde gottgöra mord! Musiken blir därmed ett hån mot evigheten och den yttersta hädelsen och skämtet mot allting heligt! Det är kanske det som är musikens mening: att apoteosera den mänskliga fåfängan och vansinnet i gudomlig dräkt, för att förena allt sjukt och

perverst med evigheten! Nej, jag står inte ut! Hur kan jag vidare leva! Det måste få ett slut! Bartolomeo! Bartolomeo! (*en tjänare inkommer*)

Bartolomeo Ja, herrn.

Carlo Det är dags igen. Jag står inte ut.

Bartolomeo Min herre....

Carlo Lyd mig!

Bartolomeo Men här i kapellet?!

Carlo Lyd mig!

Bartolomeo Ja, herre. (*går*)

Carlo Men det är bara tillfällig lindring, som kanske rentav bara gör sjukdomen värre. Men det är bättre att jag straffas än att jag plågar och misshandlar min hustru....

Bartolomeo (*inkommer med ett spö*) Jag är redo, herre.

Carlo Bra. Jag böjer mig över bönpallen här. Slå hårt!

Bartolomeo (*börjar piska honom, tveksamt och lamt först*)

Carlo Hårdare! Hårdare! Det skall kännas!

Bartolomeo Ja, herre. (*slår med mera energi*)

Carlo Hårdare! Låt fläsket blöda! Låt blodet flöda! Slå ihjäl mig!

Bartolomeo (*piskar*) Jag kan inte slå hårdare, herre.

Carlo Några hårda gissel till! Så där! Det räcker, Bartolomeo. Nu känns det något bättre. Blodet sipprar fram utmed ryggen och värmer skönt min fläktade sida.... Du har gjort din plikt, Bartolomeo. Du kan gå.

Bartolomeo Tack, herre. (*går gärna*)

Carlo En tillfällig lindring, en tillfällig flykt från kroppen, en tillfällig stimulering av köttet, en svag bestraffning för obotliga brott, ett svagt bandage för djupa oläkliga sår – inget mer. Men bättre är det att jag lider än att min hustru får lida för mig. (*fördjupar sig ödmjukt i tyst bön.*)

Scen 4. Middagen.

(Leonora och kardinal Alessandro, hennes halvbror, till bords väl uppklädda. Det är dukat för tre. Pampig matsal, kulinariskt överdåd, allt mycket stilfullt. Tjänarna serverar. Samtalet börjar först när de är ensamma.)

kardinalen Min syster, du måste skiljas från honom.

Leonora Jag kan inte.

kardinalen Ingenting binder dig längre vid honom. Er son är död. Du är fri.

Leonora Du förstår inte.

kardinalen (*tar hennes hand*) Jag vill dig bara väl, Leonora.

Leonora Jag vet, men jag kan inte svika honom.

kardinalen Säg bara inte att du älskar honom.

Leonora Det är inte kärlek. Eller, det är snarare mer än kärlek. Jag känner ansvar för honom.

kardinalen Du är inte hans mor.

Leonora (*möter honom med blicken*) Men väl hans hustru.

kardinalen Min älskade, du är inget annat än ett offer för honom. Han är ett monster. Jag kom hit enkom för att se hur ni levde här i Gesualdo. Jag fann en galen och olycklig man hjälplöst fången i ett vidrigt öde, och för sin fångenskaps skull har han gjort dig till sin fånge och sitt offer.

Leonora Jag ber dig, Alessandro, sluta.

kardinalen Du plågas långsamt men säkert ihjäl av honom. Han kommer att döda dig till slut, som han dödade sin första hustru, som han också försummade ihjäl.

(Carlo visar sig. Båda tystnar totalt.)

Carlo Förlåt att jag är sen. *(sätter sig till bords, blir serverad. Tryckande tystnad.)*

Jag hoppas ingenting fattas dig, svåger Alessandro? Har du ätit tillräckligt? Här finns även meloner och granatäpplen och traktens läckraste tårtor.

kardinalen Jag ber dig än en gång, Don Carlo, att låta Leonora få komma till Modena.

Carlo Svaret är nej.

kardinalen Hon behöver komma bort härifrån. Varför vill du inte låta henne resa?

Carlo Hon är för sjuk för att resa.

kardinalen Just därför måste hon få resa.

Carlo Hon vill det inte själv. Fråga henne.

Leonora Tjata inte, Alessandro. Han vill ju inte låta mig.

Carlo Du är för sjuk för att få resa. Se dig själv i spegeln. Vilka infallna kinder, vilken askgrå gulblek hy, vilka påsar under ögonen....

kardinalen Och vem gjorde henne sådan?

Carlo Hennes sorger. Hon har ju förlorat sin ende son.

Leonora Tjata inte vidare om saken!

Carlo Litet mera sufflé, min kardinal? Sorbeten är den bästa i sitt slag.

kardinalen Tack, jag är mätt.

Carlo Om du inte har kommit hit för att äta, varför är du här då?

kardinalen Det vet du mycket väl.

Carlo För att enlevera min maka?

Leonora Börja inte nu igen!

Carlo Alla talar om det. Varför skulle då inte vi?

kardinalen Talar om vad då?

Carlo Ditt incestuösa förhållande med din syster.

kardinalen Jag älskar henne som min syster, fastän hon bara är min halvsystem. Och naturligtvis vill jag henne väl.

Carlo Så väl att du vill skilja henne från hennes make.

kardinalen Ja, jag vill rädda henne från dig, Don Carlo, ty du är sjuk och genomrutten ända in i själen.

Carlo (reser sig, förbannad, tallrikar åker ner på golvet, tjänare skyndar att plocka upp dem)

Och du själv då, din skenhelige kardinal? Tror du inte att vi känner dig? Har du kommit hit för att tvätta vår smutstvätt? Nåväl, låt oss då få återgälda artigheten med att tvätta din! Hur var det egentligen med syster Camilla, din patetiska klosterbock?

kardinalen Blanda inte in henne i min systers välfärd.

Carlo Din syster har haft sina missfall, och hennes enda barn har dött. Hon känner mig vid det här laget och har börjat tåla mig. Men du har mycket att lära, herr kardinal. Hur var det egentligen med Marco Pio? Var du hans mördare eller ej?

Leonora (chockad) Carlo!

Carlo Håll tyst! Du har haft dina missfall! Du måste tåla att höra sanningen.

kardinalen Jag vet ingenting om Marco Pios död.

Carlo Ingen anklagar dig. Du kan två dina händer och dölja din smutsiga själ bakom dina kulissers skenhelighet av maskerat änglalikt tålmod, som bara stinker av det vidrigaste hyckleri! Du mördade Marco Pio, ingen anklagar dig för det, men alla vet det, och mest av allt du själv.

kardinalen Jag kan inte stanna här, min syster. Kom med mig.

Carlo Ja, ta henne med och knulla henne och ge henne bastarder, som du gjorde med Marco Pios arma syster! Ge min maka all den falska kärlek jag förskonat henne från!

Leonora (reser sig) Förlåt mig, jag måste ut och kräkas. (*skyndar ut*)

Carlo Nå, vem gjorde henne sjuk? Dina synder eller mina?

kardinalen Hon far inte väl i ditt hem, Don Carlo Gesualdo.

Carlo Nej, ty hon har gripits av Gesualdos sjukdom, som alla andra här. Hon har fallit för det ljuva avgrundsdjupa självplågeriet, som jag torterat mig med ända sedan min första hustrus universella svek och skändlighet! Res bort, herr kardinal, innan du blir en självplågare som alla vi andra! Din syster är redan förlorad. Du kan inte rädda henne. Hon vill aldrig mer bli fri från sitt ljuva infernaliska självplågeri!

kardinalen (reser sig) Jag skall ändå fortfarande göra allt för att rädda henne. Jag måste gå till henne nu.

Carlo Hon har låst in sig på toaletten. Låt du henne spy ut mina och dina synder för sig själv. Sedan återstår kapellet, den andliga syndakloaken.

kardinalen Du är sjuk, Gesualdo.

Carlo Nej, bara realistisk.

kardinalen Du är värre än Torquato Tasso.

Carlo Han är död. Kan någon bli värre än så?

kardinalen Gud hjälpe dig, Don Gesualdo. (*går*)

Carlo Ingen kan hjälpa mig och allra minst han, (*lägre*) ty jag kan inte hjälpa mig själv. Jag är förlorad och jag vet det, och min hustru vet det, och därför stannar hon hos mig i helvetet, det helgonet. Nåväl, även mina dagar är räknade. Jag önskar själv att nedräkningen kunde accelerera. (*till tjänarna*) Städa upp här! Se så här ser ut! Det blir inget kaffe idag. Vi kanske tar det senare. Och städa sedan även upp på toaletten efter min hustru. Hon har haft missfall igen men genom munnen. (*kastar servietten på bordet*) Hela världen är ett svineri som ständigt urartar och blir värre. Tasso visste vad han talade om. Bara konsten, bara musiken, bara skönheten kan ännu rädda människan och höja henne över hennes egen hopplösa infernaliskhet! (*till en tjänare*) Kardinalen reser i morgon! Han kan inte längre leva i klostret här utan sina älskarinnor, då hans egen syster ratar honom!

(*går rasande ut och slänger igen dörren bakom sig.*)

tjänare 1 Det blir bara värre med hans svärmod.

tjänare 2 Städa på. Det är det enda vi kan göra.

Akt V scen 1.

Emmanuele Är det fel att önska någon död? Nej, inte om han gör skäl för döden och önskar döden själv. Alla lider av att han alls existerar och mest han själv. Han är en levande förnedring för sin omvärld, en omkringvandrande sjukdom som strålar dysterhet och bitterhet omkring sig likt en dödligt orolig fantom. Han duger icke något till, min stackars sjuke far. Det bästa han kan göra är att lämna liv och titel över åt hans ende son och arvinge jag själv.

(*Piga 1 kommer in, gråtande.*)

Vad är det, Giuseppina?

pigan Don Emmanuele, jag får inte tala om det! Jag får inte tala med er!

Emmanuele (tar sig an henne) Fram med språket! Jag är ju din herre och befäller det!

pigan Jag vågar ej. Då blir det bara värre.

Emmanuele Har han nu igen våldtagit en av sina frillor?

pigan Jag försökte säga nej! Jag ville inte! Men han bjöd mig med sitt våld, och så kom frun själv in i rummet.

Emmanuele Detta går för långt. Han är ett vilddjur.

pigan Nej, den stackars fursten är blott sjuk!

Emmanuele Men han nersmittar självsvåldigt och hänsynslöst hela sin omgivning!

pigan Men det har han makt till! Ingen kan förhindra honom!

Emmanuele Skall jag då behöva mörda honom för att rensa detta hus från den mest onda och försåtliga av sinnessjuka smittor?

pigan Han är oskyldig! Det är hans öde! (*flyr gråtande*)

Emmanuele Så smittar han ner själ efter själ med sitt vilddjursmörker, som en kannibal som ej kan bli mätt på mänskokött! Och så missbrukar han sin olycka till att med våld grymt föra över den på alla oskyldiga offer som blott kommer i hans väg. Nej, detta är ej acceptabelt!

Carlo (har kommit in) Vad står du här och grubblar för, min son?

Emmanuele Den *pigan* Giuseppina kom just springande förbi.

Carlo Än sen?

Emmanuele Hon var i tårar upplöst och förtvivlad.

Carlo Och?

Emmanuele Du har bedragit Leonora nu igen och det inför din hustrus egna ögon!

Carlo Hon kan vara glad för att det ej var henne som jag våldtog.

Emmanuele Giuseppina?

Carlo Leonora.

Emmanuele Vad är du för ett förfärligt monster, sjuke far?

Carlo (slår honom hårt) Så talar man ej till sin far!

Emmanuele Gud give att du inte var min far!

Carlo (håller honom, ser honom stadigt i ögonen) Min son, du är din moders son.

Emmanuele Som du tog livet av!

Carlo Jag hade rätt. Du kan ej förebrå mig annat än att jag lät dig förbli vid liv.

Emmanuele Men det har jag då desto större rätt att förebrå dig!

Carlo (släpper honom) Döda mig, om du så hatar mig.

Emmanuele Jag kan ej öva sådant våld mot dig som du beständigt plågat andra med.

Carlo Du är för god och blödig. Du kan aldrig föra vidare ditt släktes namn.

Emmanuele Som du har fläckt till oigenkännlighet för evigt!

Carlo Pojke, jag är bara sjuk. Ta hänsyn till min sjukdom.

Emmanuele Du försummar och missbrukar Leonora bara för att plåga henne genom att bedraga henne med vad gatslinka som helst!

Carlo Jag är ej herre över min förstörda kropp.

Emmanuele Du kan behärska dig!

Carlo Men ej min sjukdom. Jag kan låta piska mig och låta andra grymt tortera mig och hårt mörbulta mig i huvudet, men det kurerar ej min fruktansvärda sjukdom. Det är bara svaga mediciner mot ett ont som ingen läkare kan diagnosticera.

Emmanuele Skyll du på din sjukdom! Du är bara en sadistisk masochist!

Carlo Och tror du att jag är det för mitt nöjes skull? Tror du då icke att jag lider?

Emmanuele Slut dig inne i en cell då, så att du ej smittar alla andra med din otukt, pesten i din själ, som blott förnedrar och fördärvar alla som du kommer vid!

Carlo Du måste överleva mig, min son. Du måste föra namnet vidare.

Emmanuele Ett så besudlat namn? Och om jag vägrar?

Carlo (släpper honom) Då är du ej mer min son.

Emmanuele Jag önskar att jag aldrig hade varit det!

Carlo Din stackars vekhjärtade mes! Du kan ej någonsin förstå det allra minsta. Glöm mig då, och glöm ditt namn, ty du är redan dödens. (*går*)

Emmanuele Vad menar han? Skall jag ej överleva honom? Är det det han menar? Ja, det är väl lika bra. Ett sådant hus och öde som Gesualdos vill jag aldrig frivilligt ta över. Hellre friheten i döden.

(*får ett våldsamt hostanfäll*)

Leonora (*visar sig*) Vad är det, Emmanuele? Är du sjuk?

Emmanuele Det går över. Ni är oskyldig, min fru. (*går*)

Leonora (*brydd*) Vad menar han? Vad är jag oskyldig till? Den här familjens skuldkomplex övergår min fattningsförmåga. (*drar sig tillbaka*)

Scen 2.

Carlo Vad har jag mera kvar i livet än att dö? Att alltid just det sista mest nödvändiga skall vara det mest svåra och besvärliga! Men det skall nog bli skönt, i synnerhet för hela min omgivning.

munken Skall jag kalla på furstinnan, herre?

Carlo Nej, låt henne vara. Varje ögonblick som hon får ha i fred för mig är mera värt för henne än mitt liv för mig.

munken Hon håller av er, herre, och vill er allt väl.

Carlo Naturligtvis, ty hon var icke min sons moder. Hon har aldrig kunnat sakna honom eller sörja honom fastän han är död. Hon struntar i att min släkt har förlorat ende arvingen och kanske gläds däröver för att det mest grämer mig. Det kallas furstlig skadeglädje.

munken Ni var icke skyldig till Emmanueles död.

Carlo Hur vet ni det? Vem var det då, om det ej var jag själv? Vem mer än jag förgiftade hans själ och liv tills han ej mera ville leva? Vem var fadern och ansvarig för hans liv om icke jag, hans moders mördare?

munken Ni förebrår er själv fortfarande för att er fru bedrog er.

Carlo Nej, blott för att jag tog hennes liv och hennes älskares, två ljuva ungdomar i blomman av sin kärlek, som jag borde ha tillåtit att få blomma ut i fred i all sin helighet och glans.

munken Min herre, synden kan ej någonsin bli helig eller glansfull.

Carlo Du är blott en fjäskare som alla andra. Jag gav dig ett kloster och förmögenheter till er ordens hjälp blott för att köpa kyrkans tillgift för mitt vansinniga dubbelmord. Du kan ej säga nej till mig, för du är köpt, och hela kyrkans helighet har konsekvent välsignat mig för mina pengar och min ömkliga botfärdighets patetiska feminitets skull. Låt mig dö och komma längst ner raka vägen in i helvetet, så att jag slipper plågas mer åtminstone.

munken Er tragedi är den begåvade och överkänslige självplågarens, som tror att han kan bära hela världens synder blott för att han djupare än andra känner lidandet.

Carlo Har den där musikern infunnit sig i Gesualdo?

munken Ja, han väntar på er och vill gärna träffa er.

Carlo Jag var god vän med världens störste mästare, hans föregångare på orgelstolen i San Marco. Det är dags. Låt döden komma och fördöma mig som människa, och låt den komponisten komma och bedöma mig som musiker och kanske rädda något av min själ. Men vänta! För mig först till mitt kapell.

munken (*ger tecken, tjänare kommer, Carlo förs in i kapellet och fram inför altaret och dess målning*) Don Carlo, ni bönhördes alltid.

Carlo Varför? För att jag var rik och mäktig och begåvad med ett furstendöme? Eller för att jag var musiker?

munken Nej, för att era böner alltid var uppriktiga.

Carlo Nog av ert skenheliga nonsens! För den unge musikern hit in till mig. Blott musiker kan någonsin begripa sig på musiker.

munken (ger ett tecken, tjänarna avlägsnar sig. *Diskret musik i bakgrunden: Claudio Monteverdi visas in.*)

Carlo Min unge vän, du är min siste arvinge i livet.

Monteverdi Vad menar ni, maestro?

Carlo Jag menar, att min arvinge, min egen son, är död. Men det är lika bra, ty allt jag äger går ej att testamentera. Allt jag har av värde är musiken, och den kan testamenteras blott på andlig väg till andra musiker.

Monteverdi Ni smickrar mig, maestro.

Carlo Jag var lärjunge till Gabrieli, som jag oerhört beundrade, din mästare och företrädare.

Monteverdi Han var liksom en far för mig.

Carlo Jag vet. Nu tar du även över efter mig.

Monteverdi Säg inte så. Ni bör ha många år kvar än att leva.

Carlo Du vet ej hur sjuk jag är. Jag är långt sjukare än någon döende, ty jag var alltid sjukare i själen än den sjukaste patient i spetälska och kolera och pest. Var glad, ty jag skall dö.

Monteverdi Så får ni inte säga.

Carlo Jag har redan sagt det. Unna mig blott, store Gud, den ringaste förståelse från någon musiker för min musik. Det är min enda bön.

Monteverdi Jag fann er som kompositör den alltid mest originelle och mest spännande.

Carlo Jag räddes aldrig för att vara sann mot mina känslor, min förtvivlan och att experimentera.

Monteverdi Era infall är ej sällan revolutionära.

Carlo Var ej rädd, min son, för den demoniska genialitetens oerhörda nycker. Den napolitanska sexten uppfann jag, och detta fasansfulla steg mot oerhördhet har jag aldrig ångrat. Var ej rädd, min son, att bryta emot reglerna. Så länge som det endast låter bra så är det bra. Om det kan sjungas är det sångbart, och då är det rent hur illa komponerat det än är. Blott om det låter illa är det ej musik. Den sannaste musiken finner du i tystnaden, ty tystnad föder oavvisligt fram sin egen motsats. Lika ren och helt djup som riktig tystnad i naturen är, precis i samma absoluta grad är den musik sen som därav blir inspirerad. Håll dig till din inre stämma, och låt dess musik fritt köra över alla regler, så skall du bevara din originalitet och äkthet som en sanningens representant inom musiken.

Monteverdi Tack för era råd.

Carlo Vad gjorde mig som musiker? Behovet blott att bli befriad från all mänsklig osundhet. Benäm det verklighetsflykt om du vill, men all vår flykt från verkligheten är långt mer befogad än det som vi kallar verklighet. Ty verkligheten är blott sorger och elände, våld och smuts och plågeri, passioner av förtvivlan och helvetesdårskap. Världen styrs av sådant. Men musiken styrs av något annat, nämligen behovet att få komma bort från jämmerdalen, köttets fängelse, all världens dåraktiga grymhet och omöjligheten av beständighet och harmoni i mänskliga förhållanden och relationer. Flykten från omöjligheten berättigar allt. Jag var omöjlig såsom människa, det vittne hela världen om, men något räddades av mig genom musiken. Ren melodisk och harmonisk uppriktig musik är kanske hela

mänsklighetens enda möjlighet till räddning. Vi som musiker är närmast att betrakta som profeter, du och jag. Det är det största ansvar livet vet, att någon tar på sig att leda mänskligheten bort från mörkrets intighet och egoism till andligt ljus och självupppoffring för blott andlig skönhets skull. Jag lämnar över det till dig. Tag hand om världen, Claudio Monteverdi.

Monteverdi Din musik skall aldrig dö.

Carlo Ej heller din, om du blott håller fast vid dina ideal och ej tar livet av din hustru.

Monteverdi Det är ingen risk.

Carlo Så lev då väl och bättre än den olyckligaste av dina föregångare. Farväl, min son. Gå hem och öva nu.

Monteverdi Maestro. (*knäböjer vid Carlos bädd.*)

Carlo (till munken) Hämta hit min hustru nu, ty jag skall dö.

munken (ger ett tecken, tjänare ut)

Carlo Kanske det är bäst att hon ej hinner fram i tid. Hon blir ett helgon utan mig. Det är jag säker på.

tjänarna (återkommer handfallna. Munken förstår.)

munken Jag är rädd att Donna Leonora ej kan komma.

Carlo Må hon leva då och överleva mig med många år. Hon handlat klokt som vägrat ta farväl av mig. Jag tog farväl av hennes föregångare, och det blev hennes död. Vad är vi till för om ej för att varje dag av våra liv få lära oss av livet något nytt? Jag lärde mig för sent att älska rent och rätt genom musiken. Jag ber alla om förlåtelse.

munken För vad?

Carlo För att jag icke alltid spelade på lutans strängar och ej alltid sjöng för enbart evighetens skönhet och förkovring.

munken Det är ingenting att be om ursäkt för, ty det kan ingen göra.

Carlo Men man kan försöka. Och att ej försöka det och endast det är att förspilla livet. Jag har talat. Må musiken aldrig tystna så som jag. (*dör*)

munken Hans livs martyrium är färdigt.

Monteverdi Don Carlo Gesualdo, aldrig skall vi låta din musik och någon ren och sann musik i evigheten tystna.

munken Det är nog. Bär honom ut ur denna krypta till det ljus som han trots allt förtjänar.

*(Tjänarna bär ut Don Carlo. Sorgtåg. Alla följer med ut.
Endast altartaolan blir kvar i kapellet, och sången fortsätter länge ännu.)*

21.9-6.10.1999

Don Carlo Gesualdo, den siste fursten av Venosa, dog en månad efter sin ende son Emmanuele, som dog utan arvingar. Furstens andra fru, Donna Leonora född d'Este, överlevde sin make med 24 år och dog först 1637 vid en ålder av 76 år, sedan många år helt tillbakadragen hos nunnorna i Santa Eufemia i Modena, vart hon flyttat för gott redan två år efter sin förste och ende makes bortgång.